

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 183. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/catalog/gv-1817_309A-txt-shoot-idm5123/facsimile.pdf (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Udengang paa udvortes Omstændigheder grede dette Aarhundredes Historiekrivere. Den Land som i det 14te Aarhundred drev Johan Villani fra Florents til at fremskille sit livfulde Billede af Menneskelivet, og den vellygtige Antonius til at lede efter Forsynets Spor i Tidernes Gang, var forsvundet; kun i liden Statskunst, Italiens Fødsel, saae de Historiens Land og Folkenes Belskær; og dette Uhyres Fortrolige, Machiavel som har skrevet Florents Historie, er da ogsaa den Ypperste iblandt dem. Nu vendte Sjælen sig ganske fra det Kandelige og grublede sig træet over det Legemlige, og det var da intet Under at den her opdagede Meget, som den hidtil havde overset; Galilai fra Florents blev Folkenes Lærer i Kundskaben om Legemernes Verden, (Physiken) og saavel ved lignende Kundskab, som ved Indsigt i Regning, og i det menneskelige Legems færgne Billaar (Medicinen) har mange Italiener, især før 1650, vundet Navnkundighed.

Det andet Land hvor Reformationen kvaldes i Fødselen, eller rettere blev næsten ukendt var Spanien, og det uagtet der i Carl den Femtes Dage vare afkillige fornemme Geistlige som yndede Luthers Tale, og uagtet det maatte synes underligt at beskjede Spanierne enten som Franskmænd for Letfindighed eller som Italiener for Fritankerie og Vellyst. Her er da en af de Gaader i det nyere Europas Krønike som først

med Tiden, ved et forttolligere Bekjendskab med Menneskets og Folkenes indvortes Billaar, kan løses; thi at Ryde Skylden paa Inquisition og Jesuiter seer Man let er kun en Udflugt, hvormed man svarer i Bæfter naar der spørges i Bæfter, angiver de udvortes Midler hvormed man vabnede sig mod Indbruddet, men ingenlunde den indvortes Grund til Medslænden, til Uvædsel og Virksomheden af hine Midler. Saameget kan man imidlertid sige, at Spaniernes Land er ligesom fremmed for det ny Europas, og underlig østerlandsk, noget vi baade mærke paa Historien, der melder om Bladbingen med Phønier, Alaner, Kraber og Maurer, og see paa Folket, Høfset, Kæstevæsenet, ja Noget som man sedse har sølt ved at kalde den spanske Land grandieus eller storladent. At der er en europæisk Tilfæktning, det er saa vist som at det romerske Sprog har vundet Herredømmet i det blandede Tungemaal, og ene det burde vel være nok til at bevise Svevers og Vest-Gothers europæiske Herkomst, det giver sig og noksom tilkjende især i den castiliske Adels Historie, men hvort skækket den europæiske Kraftsamme alt var i det ottende Aarhundred, beviser Saracenernes Indtog i Landet, og var end Roden kraftig nok til mellem Bjergene at give et Skud, som efterhaanden overfyggede Landet og gav Kjøller til at knuse Saracenerens Throne, saa synes det og at have

været den sidste Kraft der kunde ytre sig gjennemgribende og sømmelig, thi Ferdinand den katolske, under hvem Morernes Undertrykkelse fuldstændtes, opløste egentlig de adelige Ridders-Ordener, der ere Udtrykket for Adelskammens Liv, ved at opkaste sig til deres Stormester, og siden har Regjeringen lignet et asiatisk Despotiv, hvor Kriger- og Præste-Klassen delte et uindstrænket Herredømme. I Ferdinands Dage var det at Cardinal Jimenes gav Inquisitionen eller Kjætter-Retten sin frygtelige spanske Skikkelse, for, som det lod, at hindre de Morer der paa Strømt løbe sig døde, fra at beholde deres Bantros, og straffe dem hvis Affald man mærkede. Da nu siden i Reformations-Tiden den aandelige Gjæring ogsaa i Spanien begyndte at ytre sig, blev Inquisitionen naturligvis et virksomt Redskab til at underkue den, og man er uvis om, enten i de forløbne tre Aarhundreder de fleste Tusinder, den spanske Kjætterret sædte, ere segnede paa Baalet eller i Fængslernes utilgængelige Mørke. Om en anden Ting skalde man mindre være uvis, om nemlig de fleste Differere ere faldne for aandelig eller verdslig Herkæsyge; thi vist nok vilde Spanierne i Begyndelsen og under Reformationen i Kjætter-Retten reise et Værn mod Troes-Meninger, men at i de følgende Tider Kjætter-Mageriet kun var en Maske for de meest verdslige Attraaer og Eidenkaber, det er saameget vissere, som In-

quisitionen blev et blot Redskab i Jesuiternes Hænder.

Dette saa bekjendte og berøgtede Selskab var en Mellemting af et Munkesamfund og en geistlig Ridder-Orden, ligesom Stiisteren Ignatius Loyola fra Biscaya var Lidt af begge Dele; thi da et Saar gjorde ham uskicket til at fortsætte sin Ungdoms legemlige Kamp mod de Bantro, slog han sig til et Slags Munkeliv, og stiftede Jesuiterne der skalde være verdslige Munke, som de virkelig ogsaa i alle Henseender blev. Hvad Mand Loyola egentlig var, er vel endnu uafgjort, dog synes det som han ikke var sig nogen Strid mod Sandheden bevidst, og at han med sin Orden ingen anden Hensigt havde, end at hverve en Strigshær til Udryddelse af Bantro der kaldte Kjætterier, men at han intet havde imod at Udryddelsen og saa stede ved legemlige Baaden, følger af sig selv, og er nok til, efter Skriften at fordomme hans Anslag. At en saadan Orden med sin hele despotiske Fersatning, som fortrede den meest ubetingede Lybighed mod Foresatte og vilde gjøre Ordenens General til dens almægtige Kænde, maatte trives i Spanien, kan man sagtens vide, og til Eurovas Lykke har den hid indtil aldrig ret kunnet trives udenfor den Pyrenæiske Halvø, af den klare Grund, at kun en naturlig Kandsklighed og en stærkere Indvildningskraft end de andre europæiske Folke-

